

Bulletin advokacie

Domněnky upravené v § 980 odst. 2 o. z. • Diskutované otázky zániku závazků v o. z. • Nutná obhajoba právnické osoby – ano, či ne? – I. část • Problematika placení výživného dětem – splatnost výživného • Míra důkazu a znalecké zkoumání v řízeních o zaplacení směnečného nároku • Plenární zasedání CCBE poprvé v Praze •

V Y D Á V Á Č E S K Á A D V O K Á T N Í K O M O R A



Konference Soukromé právo 2018 v Brně
rozvířila debatu o rekodifikaci civilního procesu
– čtěte na str. 7-9.

**ADVOKÁTI
DO ŠKOL**
O projektu
více na str. 67-68.

Bulletin advokacie

Bulletin advokacie vydává
Česká advokátní komora v Praze
(IČ 66 000 777)
v agentuře **impax**, spol. s r. o.
www.impax.cz

Časopis je zapsán do Seznamu recenzovaných
neimpaktovaných periodik ČR.
Vychází 10x ročně, z toho 2 dvojčísla (1-2, 7-8).
Přetisk povolen jen se souhlasem redakce.

Adresa redakce:

Česká advokátní komora
Národní třída 16, 110 00 Praha 1
telefon: 273 193 111
e-mail: bulletin@cak.cz, www.cak.cz
IČ: 66000777
DIČ: CZ 66000777

Redakce:

Předseda redakční rady: JUDr. Petr Toman, LL.M.
Šéfredaktorka: JUDr. Hana Rýdlová
Výkonné redaktorky: PhDr. Ivana Cihlářová,
PhDr. Dagmar Koutská
Tajemnice redakce: Eva Dvořáková

Redakční rada:

JUDr. PhDr. Stanislav Balík,
prof. Dr. Alexander Bělohávek,
prof. JUDr. Jan Dědič,
prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.,
prof. JUDr. Aleš Gerloch, CSc.,
JUDr. Vojen Güttler,
JUDr. Vladimír Jirousek,
JUDr. Ladislav Krym,
doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D.,
prof. JUDr. Karel Marek, CSc.,
doc. JUDr. Pavel Mates, CSc.,
JUDr. Michal Mazanec,
Mgr. Robert Němec, LL.M.,
prof. JUDr. Naděžda Rozehnalová, CSc.,
prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.,
JUDr. Michal Žilavský

Objednávky předplatného zasílejte na adresu:

ČAK, Národní třída 16, 110 00 Praha 1,
e-mail: dvorakova@cak.cz
Cena výtisku včetně dvojčísel je 90 Kč,
zvýhodněné roční předplatné 850 Kč kromě
poštovného, balného a DPH. Advokátům
a advokátním koncipientům se rozesílá zdarma.
S reklamací při problémech s distribucí
se obračejte na pi Dvořákovou, e-mail
dvorakova@cak.cz, tel. 273 193 165.

Inzertní služby zajišťuje agentura

IMPAX, spol. s r. o. Objednávky inzerce
zasílejte na adresu agency@impax.cz,
případně volejte na tel. 244 404 555 nebo
na 606 404 953. Media kit a další informace
naleznete na internetových stránkách
www.impax.cz.

Celé znění každého čísla vychází též na internetu
(www.cak.cz). Předáním rukopisu redakci
vyjadřuje autor souhlas s rozmnožením,
rozšiřováním a sdělováním jeho příspěvku
na stránkách www.bulletin-advokacie,
v právních informačních systémech
a na internetových portálech spolupracujících
s ČAK, jakož i v oblasti zpracování dat v rámci
monitoringu médií.

Toto číslo vyšlo 22. 6. 2018 v nákladu
17 150 výtisků.

Obálka: konference Soukromé právo 2018
v Brně – foto Igor Zehl

Tisk: Impax, spol. s r. o.

MK ČR E 6469
ISSN 1210-6348 (print)
ISSN 1805-8280 (online)

Úvodník

Martin Maisner: **Slušnost, nebo zbabělost?** 3

Aktuality

**Předseda ČAK podal podnět k zahájení kárného řízení se soudcem
v kauze Zadeh Iva Chaloupková** 4
Konference v Brně rozvířila debatu o rekodifikaci civilního procesu
Hana Rýdlová 7
14. ročník celostátní soutěže Právník roku 2018 vyhlášen 10
Aktuálně v právu Hana Rýdlová 12

z právní teorie a praxe

Články

Domněnky upravené v § 980 odst. 2 o. z. Petr Tégl 13
Diskutované otázky zániku závazků v občanském zákoníku
Alena Bányaiová 21
Nutná obhajoba právnické osoby – ano, či ne? – 1. část
Alena Tibitanzlová 29
Problematika placení výživného dětem – splatnost výživného
Radka Vacová 34
**Rozvázání pracovního poměru z důvodu porušení povinností
dočasně práce neschopného zaměstnance** Jana Komendová 37
**Několik poznámek k otázce zastavení soudního řízení ve věci
zajištění cizinců** Lenka Mičkalová 42
**Míra důkazu a znalecké zkoumání v řízeních o zaplacení
směnečného nároku** Radim Chalupa 46

Z judikatury

**ÚS: Ke zjišťování názoru dítěte v případě sporu rodičů
ohledně volby základní školy dítěte nastupujícího povinnou
školní docházkou** 51
NSS: Změna společného příjmení v době trvání manželství 53
ESLP: K nepřipustnosti obhajovat se v trestním řízení osobně 57
**Glosa: K rozsudku Nejvyššího soudu ve věci následků
smlouvy uzavřené oběma manželi, jednal-li jeden z nich
v duševní poruše** 59

Z odborné literatury

Pavla Bejčková: **Zákon o ochraně ovzduší. Komentář** (Ondřej Vicha) 61
Aleš Rozehnal: **Strategie civilního procesu** (Tomáš Pohl) 63
Marek Fryšták, Josef Kuchta, Jan Provazník, David Čep:
Postavení úřední osoby v trestním právu (Sandra Vareninová) 63
Josef Černošník, Petr Doubrava: **Právní spory ve stavebnictví**
(Aleš Rozehnal) 64
Emil Svoboda: **Poutník za hranice pozitivistických kruhů.**
Výbor z díla (Petr Bezouška) 65
Bulletin slovenskej advokácie přináší... 66



Diskutované otázky zániku závazků v občanském zákoníku

Občanský zákoník v dílu sedmém pod rubrikou zánik závazků upravuje právní skutečnosti působící jednak zánik závazku jako obligačního vztahu, jednak zánik dluhu jako povinnosti k plnění ze závazku vzniklé. Úprava je rozdělena do dvou základních skupin. První je reprezentována splněním jako základním a nejpřirozenějším způsobem zániku závazku, jímž je naplněn hospodářský účel obligace. Druhá skupina zahrnuje všechny ostatní právní skutečnosti působící zánik závazku, ať již jde o skutečnosti, v jejichž důsledku závazek zaniká náhradním uspokojením věřitele, nebo o skutečnosti způsobující zánik nesplněného závazku. V úpravě jednotlivých institutů přejímá občanský zákoník ve značné míře pojetí promítnuté v předchozích soukromoprávních úpravách, v zákoníku obchodním a občanském zákoníku z roku 1964, a změny, které přináší, jsou spíše dílčího charakteru. I tak nová řešení této problematiky vyvolala poměrně širokou diskusi zejména v komentářové literatuře. Tento článek se snaží na tuto diskusi upozornit, zaujmout k vysloveným názorům stanovisko a případně podnítit i diskusi další.



JUDr. Alena Bányaiová, CSc.,

je advokátkou a působí na katedře občanského práva PF ZČU v Plzni.

Zánik závazku splněním

1. Splnění závazku a poskytnutí vadného plnění

Výstižně povahu splnění charakterizuje J. Krčmář jako „*akt dlužníkův, popřípadě společný akt dlužníkův a věřitelův, kterým dlužník poskytuje věřiteli na místě ustanoveném a v době dospělosti pohledávky to, co je předmětem závazku, za tím účelem, aby obligace byla zrušena (animus solvendi)*“.¹ Splnění je tedy důvodem či způsobem zániku závazků, při němž je dosaženo hospodářského účelu obligace, účelu, pro nějž strany do závazku vstupovaly.

Dlužník se zhostí své povinnosti splnit, pokud splní řádně a včas (§ 1908 odst. 2 o. z.). Řádné splnění znamená poskytnutí předmětu plnění, který není vadný, je poskytnut stanoveným způsobem, správně osobě a na stanoveném místě. Včas je dluh splněn, pokud je splněn v době určené dlužníkoví pro splnění. Dlužník, který svůj dluh včas a řádně neplní, dostává se do prodlení (§ 1968 o. z.).

Účinky splnění dluhu má i plnění opožděné. Pokud dlužník poskytuje věřiteli sjednaný předmět plnění i po sjednaném čase plnění s úmyslem splnit svůj dluh, je věřitel povinen plnění přijmout; důsledky prodlení jsou upraveny samostatně. V literatuře ani judikatuře o této otázce není sporu. Jinou věcí je, pokud prodlení dlužníka je takové povahy a rozsahu, že věřiteli vzniká právo odstoupit od smlouvy (§ 1977 a 1977 o. z.). Pokud věřitel v důsledku prodlení dlužníka spočívajícího v nedodržení sjednaného času plnění odstoupí od smlouvy, závazek zaniká v důsled-

ku odstoupení a zánik v důsledku splnění nepřichází v úvahu.

Účinky splnění dluhu, tj. jeho zánik, má i vadné plnění, které věřitel neodmítne, resp. které přijal; věřiteli však vznikají práva z vadného plnění (§ 1914 odst. 2 o. z.). Občanský zákoník nepřijal konstrukci účinků vadného plnění, kterou obsahoval obchodní zákoník, byť důvodová zpráva říká, že úprava splnění podle obchodního zákoníku, konkrétně § 324 a násl., byla s drobnějšími změnami přijata za základ současné úpravy. To je patrně jedním z důvodů, proč se rozvinula debata o účincích splnění, je-li splněno vadně. Obchodní zákoník v § 324 odst. 3 výslovně konstatoval, že jestliže dlužník poskytne vadné plnění a věřitel nevyužije práva odstoupit od smlouvy, mění se obsah závazku způsobem, který odpovídá nárokům věřitele vzniklým z vadného plnění, a závazek zaniká jejich uspokojením. Důsledkem vadného splnění tedy byla změna závazkového vztahu mezi věřitelem a dlužníkem, nikoli jeho zánik.² Současná úprava tuto dikci nepřevzala, splnění je zařazeno v úpravě zániku závazků, § 1908 odst. 2 o. z. konstatuje povinnost dlužníka plnit včas a řádně a § 1910 vyjadřuje samozřejmý princip, že věřitel nemůže být nucen k přijetí něčeho, co neodpovídá smlouvě, tedy ani k přijetí vadného plnění.

Nicméně i k současné úpravě splnění byl vysloven názor, že vadné plnění je nejčastěji kvalifikováno jako změna závazku, kdy obsah závazku se mění způsobem, který odpovídá právům věřitele z vadného plnění podobně, jak to stanovil § 324 odst. 3 obch. zák. Podle J. Šilhána má jít o „*přerod*“ závazku, a pokud dochází „*k zániku závazku, pak pouze k zániku obsahu v jeho původní podobě, přičemž je nahrazen obsahem odpovídajícím právům z vadného plnění (srov. § 1914 odst. 2). Subjekty vztahu, hospodářský smysl, jakož i především i konečný záměr co nejvíce se přiblížit cílovému stavu řádného plnění přesně dle sjednaných parametrů zůstávají ale shodné.*“³ Podob-

1 J. Krčmář: Právo občanské, Díl III., Právo obligační, Praha 1947, str. 113.

2 Viz rovněž I. Pelikánová: Komentář k obchodnímu zákoníku, 3. díl, Linde Praha a. s., Praha 1996, str. 677.

3 J. Šilhán in M. Hulmák a kol.: Občanský zákoník V, Závazkové právo, Obecná část (§ 1721–2054), Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2014, str. 845.

ně J. Handlar uvádí, že je „*sporná otázka, jakou povahu mají právní následky vadného plnění přijatého věřitelem, zda jde o zánik původního dluhu a vznik nového dluhu odpovídajícího právům věřitele z vadného plnění, anebo o změnu původního dluhu způsobem, který odpovídá právům z vadného plnění. Podle převažujícího názoru se jedná o změnu původního dluhu, nikoli o jeho zánik a vznik nových povinností dlužníka (dříve tak výslovně stanovil § 324 odst. 3 obč. zák.). Sporné naopak není, že povinnost dlužníka má poté, co dojde k vadnému splnění, jiný předmět, místo, čas i způsob plnění i novou promlčecí lhůtu, tyto otázky je třeba řešit podle právní úpravy důsledků vadného splnění (§ 1921 an.)*“⁴ Ve stejné publikaci o něco dále, v části komentující § 1914 o. z., je pak uveden názor jiný, podle něhož „*není rozhodné, zda bylo splněno vadně či bezvadně, závazek zanikl v obou případech splněním. Místo primární povinnosti dlužníka vyjádřené ve smlouvě vznikají sekundární povinnosti dlužníka, kterým korespondují věřitelova práva z vadného plnění*“⁵

Koncepci současné úpravy splnění závazku spíše odpovídá názor posléze uvedený. Především u úplatných závazků znějících na *dare* a také na *facere*, kde dlužník odevzdává věřiteli výsledek své činnosti, nejsou pochyby o tom, že splnění je právním jednáním, tj. projevem vůle vyvolávajícím právní následky, které objektivní právo s takovým projevem spojuje. Splněním dluh zaniká – to je právní následek, který § 1908 o. z. tomuto právnímu jednání přisuzuje. Pokud dlužník s úmyslem splnit dluh poskytuje věřiteli plnění (předmět plnění), k němuž se zavázal, byť jde o plnění s vadami, a věřitel je přijímá, dochází ke splnění, a tím k uvedenému právnímu následku, tedy k zániku závazku. Totéž platí i v případě, kdy ke splnění dochází jednostranným právním jednáním dlužníka, např. odevzdání věci kupujícímu předáním prvním dopravci k přepravě pro kupujícího ve smyslu § 2090 o. z. I zde jde o právní jednání, s nímž zákon spojuje konkrétní právní následek – zánik dluhu. Zákon dnes neříká to, co stanovil obchodní zákoník v § 324 odst. 4, že poskytnutím vadného plnění se závazek mění v závazek jiného obsahu. Proto tyto účinky nelze s vadným splněním spojit.

Lze tedy uzavřít ve shodě s názorem již vysloveným k § 559 obč. zák. č. 40/1964 Sb., že **povinnost plnit řádně a včas má z hlediska splnění závazku jen ten význam, že věřitel má právo odmítnout vadné plnění, aniž by se sám dostával do prodlení**.⁶ Dodát lze jen tolik, že možnost odmítnutí plnění samozřejmě přichází v úvahu tam, kde ke splnění dochází na základě dvoustranného právního jednání – plnění dlužníkem a přijetí plnění věřitelem.

Správnost uvedeného závěru nenarušuje ani výše zmíněná úvaha o tom, že vadným splněním zaniká pouze „*obsah závazku v jeho původní podobě*“. Zaniká-li „*obsah závazku*“, zanikají

všechna práva a povinnosti, které obsahem daného závazkového vztahu jsou, a zanikají právě proto, že k tomu směřovala vůle stran. K argumentu, že stejný zůstává záměr přiblížit se cílovému stavu řádného plnění, je třeba poznamenat, že právě účelem práv z vadného plnění, která věřiteli vznikají na základě právní skutečnosti, již je vadné plnění, je dosáhnout stavu, jako kdyby smlouva byla splněna řádně.⁷ Není tedy třeba konstruovat změnu závazku ze smlouvy. Konečně, i autoři, kteří vyslovují pochybnosti o tom, zda vadné splnění je změnou nebo zánikem závazku, nepovažují za sporné, že po vadném splnění má závazek jiný předmět, místo, čas i způsob plnění. I to nasvědčuje spíše tomu, že **původní závazek založený smlouvou zanikl a stranám vznikla práva a povinnosti, které zákon či smlouva spojují s jinou právní skutečností, a to s vadným plněním**.

Podle § 1910 o. z. nemůže být věřitel proti své vůli nucen, aby přijal něco jiného, než co přísluší k jeho pohledávce, a dlužník nemůže být nucen, aby poskytl něco jiného, než co je dlužen. Totéž platí o místě, čase a způsobu splnění.

Věřitel je tedy oprávněn odmítnout nabídnuté plnění, které neodpovídá jeho očekávání podle smlouvy. Odmítnout může jednak plnění vadné, jednak plnění, které nesplňuje další sjednané požadavky, přičemž druhá věta citovaného ustanovení výslovně zmiňuje nedodržení místa, času nebo způsobu plnění. V této souvislosti je třeba řešit otázku vztahu mezi obecnou úpravou splnění závazku a specifickou úpravou způsobu splnění závazku u jednotlivých smluvních typů. Otázky vzbuzují především novinky, které přinesla ustanovení týkající se smlouvy o dílo. Zhotovitel splní svůj závazek provést dílo, je-li dílo dokončeno a předáno (§ 2604 o. z.). Další ustanovení, § 2605 o. z., pak stanoví, že dílo je dokončeno, je-li předvedena jeho způsobilost sloužit svému účelu, a upravuje notifikační povinnosti objednatele při převzetí díla. Na to navazuje § 2628 o. z., který zakazuje objednateli odmítnout převzetí stavby pro ojedinělé drobné vady, které samy o sobě ani ve spojení s jinými nebrání užívání stavby funkčně ani esteticky, ani její užívání podstatným způsobem neztěžují. J. Handlar považuje posléze citované ustanovení za výjimku z pravidla, že věřitel není povinen přijmout jiné než řádné plnění, tj. že obecná úprava § 1908 se v případě smlouvy o dílo neaplikuje.⁸ P. Horák z § 2605 o. z. dovozuje povinnost objednatele převzít i zjevně vadné dílo.⁹

Je pravda, že § 2605 o. z. není nejšťastněji formulován. Zejména není jasné, zda existuje samostatná povinnost „*předvést způsobilost díla sloužit svému účelu*“. Je-li např. předmětem plnění zhotovení projektové dokumentace stavby, může se často její způsobilost ověřit jen v průběhu výstavby nebo až dokončenou stavbou. Také není jasný vztah tohoto ustanovení k § 2608 o. z. ve spojení s § 2091 o. z., je-li zhotovené dílo (věc) odevzdáváno předáním prvním dopravci k přepravě objednateli. Nicméně je problematické dovozovat, že citovaný § 2605 o. z. zakládá pro vztahy založené smlouvou o dílo výjimku z obecné povinnosti dlužníka plnit řádně. Spíše jej lze chápat jako stanovení kritérií, která objednatel (věřitel) musí mít na mysli, když přejímá dokončený výsledek. Pokud objednatel odmítá převzít plnění, které splňuje očekávání a účel sledovaný smlouvou, tj. odpovídá povinnosti zho-

4 J. Handlar in Z. Pražák, J. Fiala, J. Handlar a kol.: Závazky z právních jednání podle občanského zákoníku, Komentář k § 1721-2893 OZ, Leges, Praha 2017, str. 391.

5 M. Selucká in Z. Pražák, J. Fiala, J. Handlar a kol., op. cit. sub 4, str. 407.

6 F. Melzer in K. Eliáš a kol.: Občanský zákoník, Velký akademický komentář, Svazek 2, Linde Praha a. s., Praha 2008, str. 1616.

7 Konstatoval to Nejvyšší soud např. v rozsudku ze dne 29. 6. 2010, sp. zn. 33 Cdo 1508/2008, nebo ze dne 30. 8. 2005, sp. zn. 25 Cdo 1612/2004.

8 J. Handlar in Z. Pražák, J. Fiala, J. Handlar a kol., op. cit. sub 4, str. 396.

9 P. Horák in M. Hulmák a kol., op. cit. sub 3, str. 1080.

tovitele (dlužníka) plnit řádně ve smyslu § 1908 o. z., může se zhotovitel s poukazem na § 2605 o. z. a v souladu s principem poctivosti v soukromoprávních vztazích domáhat toho, aby objednatel svou povinnost dílo převzít splnil. Stejně tak je třeba vykládat i § 2628 o. z., který na zmíněný § 2605 navazuje a specificky stanoví povinnosti objednatele pro vztahy, jejichž předmětem je zhotovení stavby.

2. Námitka nesplnění smlouvy a námitka nejistoty žalobcovy

Ust. § 1911 o. z. upravuje tzv. funkcionální synallagma: mají-li si strany plnit navzájem, může splnění požadovat jen ta strana, která sama již dluh splnila nebo je připravena jej splnit. Vzájemná podmíněnost a závislost závazků je zdůrazněna tím, že ani jedna strana se nemůže domáhat plnění, pokud sama neplní to, k čemu je povinna. K tomu, aby se strana nedostala do situace, kdy musí poskytnout plnění, aniž by sama získala očekávané protiplnění, jí zákon dává možnost odepřít plnění, k němuž je ona povinna, tzv. námitkou nesplnění smlouvy.

V návaznosti na úpravu splnění závazku byly v odborné literatuře vzneseny otázky, zda opodstatněnost námitky nesplnění smlouvy nebo námitky nejistoty žalobcovy (k tomu viz dále) může být ovlivněna poskytnutím částečného nebo vadného plnění protistranou. J. Handlar dospívá k závěru, že splní-li některá strana svůj dluh pouze částečně, má právo domáhat se protiplnění v takové části, která je poskytnutému plnění adekvátní, a to za předpokladu, že povaha protiplnění takový postup umožňuje, tj. pokud je její plnění dělitelné. Podobně podle tohoto autora strana, která splní vadně, se může domáhat protiplnění pouze v tom rozsahu, který je adekvátní poskytnutému plnění. Proto pokud např. kupujícímu vznikne v důsledku vad právo na opravu věci, nemůže se prodávající domáhat zaplacení té části ceny, která odpovídá ceně opravy, na stejném principu stojí i reklamační právo na slevu z ceny. Důvodem pro tento závěr má být povaha synallagmatu – každá strana má mít právo, aby za plnění, které poskytuje, obdržela odpovídající protihodnotu.¹⁰

Tyto závěry jsou problematické. Ohledně částečného plnění stanoví občanský zákoník v § 1930 odst. 2, podobně jako to činila dřívější úprava, povinnost věřitele přijmout za určitých podmínek i částečné plnění. To ovšem neznamená, že by tím věřiteli současně vznikala i povinnost částečně plnit to, k čemu je vůči dlužníkovi zavázán on. Dlužník, který bez dohody s věřitelem plnil pouze částečně, svůj dluh nesplnil, byť věřitel musel jeho částečné plnění přijmout. **Námitka nesplnění smlouvy, popř. námitka nejistoty žalobcovy tedy v případě částečného plnění jednou stranou neztrácí své opodstatnění.** Strana, která měla plnit současně nebo napřed, může své plnění odpirat až do doby, kdy jí bude poskytnuto plnění celé, a nezáleží na tom, zda je její plnění dělitelné či nikoli.¹¹

Pokud jde o poskytnutí vadného plnění, je třeba vzít v úvahu následující skutečnosti. Jak bylo řečeno, právo odepřít plnění trvá za předpokladu, že protiplnění nebylo přijato. I vadným splněním je závazek dlužníka splněn. **Přijme-li věřitel vadné plnění, popř. bylo vadně splněno jednostranným jednáním dlužníka, zanikl závazek dlužníka a věřitel již nemůže odepřít své protiplnění s poukazem na to, že druhou stranou mu bylo poskytnuto plnění vadné. Může uplatnit jen svá práva z vadného**

ho plnění.¹² Povinnost plnit vzájemný závazek i v případě, že plnění druhé strany, které bylo přijato, bylo vadné, není popřením synallagmatu, jak dovozuje J. Handlar. Poskytnutím vadného plnění je sice narušen princip ekvivalence v daném vztahu mezi věřitelem a jeho dlužníkem, ovšem věřitel musí k nápravě využít prostředky, které mu právní úprava nebo smlouva dává. Tímto prostředkem jsou právě **práva z vad.**

Podle § 2108 o. z. nemusí kupující do odstranění vady platit část kupní ceny odhadem přiměřeně odpovídající jeho právu na slevu. Vzhledem k odkazu v § 2615 o. z. má toto oprávnění i objednatel, jemuž zhotovitel předal vadné dílo podle smlouvy o dílo. Citované ustanovení je specifickým vyjádřením obecného pravidla vycházejícího ze synallagmatu koupě, ovšem ve vztahu, jehož obsahem jsou práva a povinnosti z vad. **Kupující (objednatel) je oprávněn zadržet část svého protiplnění, pokud prodávající (zhotovitel) plnil vadně, tj. porušil svou povinnost a je v prodlení s plněním své sekundární povinnosti z vad.** Předpokladem uplatnění tohoto práva je tedy včasná notifikace vad, včetně volby příslušného práva k nápravě kupujícím, a prodlení prodávajícího se splněním jeho povinnosti vyplývající z odpovědnosti za vady. Účelem práva nezaplatit část kupní ceny je podněcovat prodávajícího k nápravě protiprávnosti spočívající v řádném nesplnění jeho povinnosti.¹³ Proto zadržovat část kupní ceny odpovídající slevě je kupující oprávněn nejen v případech, kdy má prodávající vadu odstranit opravou či dodáním nové věci, ale i v případech, kdy má povinnost vyhovět právu kupujícího na slevu nebo kdy kupující odstupuje od smlouvy.¹⁴ Vždy ovšem zadržena část kupní ceny musí odpovídat výši představující slevu z kupní ceny z důvodu vadného plnění, jak kupujícímu umožňuje § 2108 o. z. v rámci úpravy práv z vad.

Pokud jde o náklady na opravu vadného plnění, zákon věřiteli (kupujícímu, objednateli) nepřiznává bez dalšího právo nechat věc opravit a náklady přeučtovat dlužníkovi, nepřiznává mu ani právo zadržet si část ceny odpovídající těmto nákladům; to přichází v úvahu, jen je-li takové oprávnění kupujícího (objednatele) stranami ujednáno. Proto **závěr, že poskytne-li dlužník vadné plnění, nemusí mu věřitel zaplatit část ceny, která odpovídá ceně případné opravy, s odkazem na § 1911 o. z., je neopodstatněný.** Je to konečnou a zbytečnou konstrukcí právě vzhledem ke specifickému vyjádření principu synallagmatu koupě v § 2108 pro vztah z odpovědnosti za vady prodané věci.

Podle § 1912 o. z. kdo má plnit při vzájemném plnění napřed, může své plnění odepřít až do té doby, kdy mu bude vzájemné plnění poskytnuto nebo zajištěno. Rovněž obsahem závazků, jichž se týká toto ustanovení, jsou vzájemná práva a povinnosti, a i v těchto případech je každá ze stran zároveň dlužníkem a zároveň věřitelem. Rozdíl od § 1911 je v tom, že plnění obou stran se časově rozcházejí, jedna strana má podle dohody nebo podle zákona plnit napřed. Jelikož i v těch

10 J. Handlar in Z. Pražák, J. Fiala, J. Handlar a kol., op. cit. sub 4, str. 399.

11 Podobně viz F. Melzer in K. Eliáš a kol., op. cit. sub 6, str. 1622.

12 Tamtéž.

13 L. Tichý in J. Švestka, J. Dvořák, J. Fiala a kol.: Občanský zákoník, Komentář, Svazek V., Wolters Kluwer, a. s., Praha 2014, str. 831.

14 Tamtéž.

to případech je účelem závazku získat protiplnění, dává kon straně, která má plnit napřed, **právo odepřít plnění**, pokud je pozdější plnění protistrany ohroženo skutečnostmi, které u ní nastaly. **Jde o tzv. námitku nejistoty žalobcovy a strana, která má plnit, ji může vznést, pokud:**

a) Vzájemné plnění protistrany je nejisté, neboť je ohroženo skutečnostmi, z nichž je patrné, že protistrana nebude moci splnit svou povinnost. Příkladem mohou být majetkové poměry protistrany, resp. jejich zhoršení, které jí brání v plnění povinností, k nimž se zavázala. Může jít samozřejmě i o jiné okolnosti důvodně poukazující na neschopnost nebo neochotu protistrany plnění poskytnout.

b) U protistrany nastaly skutečnosti ohrožující její schopnost plnit, a to ať již jejím zaviněním, nebo z objektivních důvodů, tj. druhá strana neměla a nemohla na nich mít žádný podíl.

c) Skutečnosti nastaly po uzavření smlouvy nebo existovaly již v době uzavření smlouvy a strana o nich nevěděla a ani nemohla při běžné opatrnosti vědět.

Ten, kdo má plnit napřed a jemuž svědčí popsaná námitka nejistoty žalobcovy, může poskytnout druhé straně dodatečnou lhůtu k plnění nebo zajištění plnění. Uplyne-li tato lhůta marně, může ten, kdo má plnit napřed, odstoupit od smlouvy. Právo odepřít plnění trvá, jen pokud odírající strana nepřijme protiplnění.

Oprávnění odstoupit od smlouvy s poukazem na námitku nejistoty žalobcovy dřívější úprava (§ 560 obč. zák. č. 40/1964 Sb. a § 325 obch. zák.) neobsahovala. Jeho založení v situacích obsažených v § 1912 o. z. vyvolalo diskusi. Úpravě bylo vytknuto, že nerespektuje základní pojmové odlišnosti mezi podstatným a nepodstatným porušením smlouvy, že nesystematicky zakládá oprávnění odstoupit pouze u synallagmatických závazků, a to jen straně, která má plnit napřed. Proto by podle tohoto názoru nemělo být citované ustanovení aplikováno podle jeho gramatického znění, ale mělo by být použito za stejných podmínek jako § 2002 odst. 2 o. z., tedy odstoupení by mělo být možné pro obě strany v případě, kdy z chování druhé strany nepochybně vyplývá, že poruší smlouvu podstatným způsobem, nedá-li na výzvu oprávněné strany přiměřenou jistotu.¹⁵

Pro takový výklad ovšem není opora, což je zřejmé nejen z díky § 1912 o. z. Ust. § 2002 odst. 2 a § 1912 míří na rozdílné skutkové situace a tyto situace také odůvodňují rozdílné řešení. Možnost odstoupení od smlouvy při trvající námitce nejistoty žalobcovy podle § 1912 o. z. a při splnění dalších stanovených podmínek bere v úvahu právě vzájemnou závislost plnění stran a chrání toho, kdo má plnit napřed, nejen v situacích, kdy je zřejmé, že k protiplnění nedojde pro chování druhé strany při plnění jejích závazků ze smlouvy, ale kdy protiplnění je ohroženo i pro okolnosti objektivního charakteru, které u druhé strany nastaly. Proto, není-li ve stanovené lhůtě zabezpečeno, že protiplnění bude poskytnuto, lze závazek zrušit odstoupením od smlouvy. Oprávnění strany mající plnit napřed odstoupit od smlouvy nemá sankční charakter,

chrání ji, a koneckonců i druhou stranu, aby zbytečně nesetřívávala ve vztahu, jehož naplnění je ohroženo. Odstoupení podle § 2002 odst. 2 o. z. má oproti tomu výhradně sankční charakter; oprávněná strana odstupuje proto, že z chování druhé strany, tj. chování směřujícího k plnění závazku, vyplývá, že druhá strana své povinnosti poruší, a to podstatným způsobem. Popsaným výtkám proti § 1912 o. z. tedy nelze přitakat a není důvod, proč by toto ustanovení nemělo být aplikováno tak, jak odpovídá jeho dikci.

3. Způsob plnění – nemožnost plnění u alternativních závazků

Pro případy, kdy dluh lze splnit několika způsoby (alternativní závazky) a není stranami dohodou určeno, kdo má právo volby, stanoví § 1926 o. z. vyvratitelnou domněnku, že volba způsobu plnění náleží dlužníku. Dále toto ustanovení stanoví důsledky nevčasného provedení volby, ať už ji měl vykonat dlužník, nebo věřitel (odst. 2), a vyslovuje princip, že zvolený způsob plnění nelze jednostranně změnit (odst. 3).

Při alternativních obligacích je předmět plnění určen tak, že dlužník má splnit jedno ze stanovených plnění a celý závazek pak zaniká. Předmět plnění není ve smlouvě fixován úplně, ale k jeho konkrétnímu určení je třeba dalšího právního jednání, a to volba dlužníka nebo věřitele. Předmět plnění je tedy určen dvěma právními jednáními – (i) smlouvou a (ii) volbou.¹⁶

Ust. § 1927 o. z. pak dále specifikuje práva a povinnosti stran v případech, kdy předmět plnění je určen až volbou, ve dvou směrech. Za prvé výslovně konstatuje, že dlužník není oprávněn plnit část takto určeného plnění a část jiného, které jako předmět plnění volbou nebylo určeno. Za druhé, nastane-li nemožnost některého z volitelných plnění po uzavření smlouvy, ale před vykonanou volbou, omezuje se volba na zbylé předměty plnění, a pokud byla volba jen mezi dvěma předměty, z nichž se jeden stal nemožným, koncentruje se závazek na zbývající předmět i bez volby. V posléze uvedeném případě je volba fakticky zmařena.

Nemožnost plnění může nastat z různých důvodů, může jít o nahodilou zkázu věci, aniž by se o to přičinila některá ze stran. V takovém případě platí jen to, co bylo výše řečeno – omezení volby na plnění zbývající. Pokud ovšem nemožnost plnění způsobil ten, kdo má právo volby, může druhá strana od smlouvy odstoupit. Jde o sankční důsledek zmaření stavu, s nímž strany počítaly.

V souvislosti s citovaným § 1927 o. z. se obnovila diskuse, která byla vedena k § 576 obč. zák. č. 40/1964 Sb., o důsledcích nemožnosti plnění u alternativního závazku po již provedené volbě. Jeden z názorů preferuje řešení, podle něhož, pokud volba byla provedena, ovšem zvolené plnění se stalo nemožným, může být závazek stále splnitelný, sleduje-li to účel smlouvy a obsah projevené vůle. Podporou tohoto závěru má být mj. i princip, podle něhož účinky právního jednání mají spíše nastat než nenastat, a dále hospodářský zájem na udržení závazku, kterému by neměl zákon překážet, a koneckonců dispozitivnost úpravy alternativních závazků.¹⁷

Uvedený názor je problematický. Volbou byl předmět plnění konkretizován, existuje pouze jeden předmět plnění určený provedenou volbou. **Pokud se toto plnění stalo nemožným,**

15 J. Handlar in Z. Pražák, J. Fiala, J. Handlar a kol., op. cit. sub 4, str. 404 a 405.

16 J. Krčmář, op. cit. sub 1, str. 69.

17 J. Šilhán in M. Hulmák a kol., op. cit. sub 3, str. 927, s odvoláním na B. Havel in K. Eliáš a kol., op. cit. sub 6, str. 1685.

zanikl závazek podle § 2006 o. z. Tak jako u jiných případů zániku závazku i při nemožnosti plnění jsou účinky zániku závazku trvalé a zaniklý závazek nemůže být obnoven. Proto nemá význam hovořit o splnitelnosti závazku v důsledku nějaké změny volby nebo jinak. Úprava je dispozitivní a strany se samozřejmě mohou dohodnout odchylně o důsledcích popsané situace. Mohou uzavřít vztah nový a jeho obsah vymezit odkazem na původní smlouvu.

4. Způsob plnění – nemožnost plnění u závazků určených podle druhu

Problematika volby předmětu plnění a jejich důsledků je řešena i v případech, kdy má dlužník plnit věc určenou podle druhu. V těchto případech je dlužník podle § 1929 o. z. zavázán poskytnout věřiteli věc, jež se hodí pro účel, pro nějž se věc téhož druhu zpravidla používá na základě obdobných smluv.

I v případech genericky určeného plnění mohou být fakticky splněny pouze určité konkrétní věci. Nejpozději splněním závazku se genericky určený předmět plnění individualizuje, specifikuje.¹⁸ Podobně jako u alternativních závazků je i u závazků, jejichž předmět plnění je určen podle druhu, provedena individualizace plnění, koncentrace. Není-li dohodnuto nic jiného, provádí koncentraci dlužník, dlužník plní určitou věc, a tím rozhoduje, kterou konkrétní věc určitého druhu ke splnění svého závazku poskytne. Ke koncentraci tedy dochází (i) tím, že dlužník včas a řádně nabídne splnění dluhu, (ii) splněním dluhu. Přijme-li věřitel řádně nabídnuté plnění, zanikl závazek splněním vybrané věci. **Otázka, jaký je osud závazku, může vznikat v případě, kdy věřitel řádně nabídnuté plnění (vybranou věc) nepřijme a následně dojde k její zkáze.**

Literatura ke střednímu občanskému zákoníku z roku 1950 problém řešila podle toho, zda plnění zůstane i po bezdůvodném odmítnutí věřitelem koncentrováno, nebo zda je dlužník opět smísí s jinými věcmi. Zůstane-li plnění koncentrováno, tj. např. tak, že nabídnuté věci dlužník ponechá oddělené od ostatních, a dojde ke zkáze nabídnutých věcí, zanikl závazek pro nemožnost plnění a majetkové důsledky zničení věci nese věřitel, na něhož v důsledku bezdůvodného odmítnutí přešlo riziko zkázy věci.¹⁹ Pokud ovšem po odmítnutí věřitelem smísí dlužník nabídnuté věci s jinými, koncentrace pomíjí, obnovil se generický charakter závazku, a i v případě zničení věci má dlužník stále povinnost plnit podle smlouvy.²⁰

Závěry V. Knappa mají platnost i za současné úpravy. Pokud dlužník ke splnění závazku, jehož předmět plnění byl určen druhově, řádně nabídne věřiteli určité konkrétní věci, byl závazek koncentrován, individualizován na onu konkrétní věc. Odmítne-li věřitel řádně nabídnuté plnění, dostává se do prodlení (§ 1975 o. z.) a jedním z důsledků jeho prodlení v případech, kdy předmětem plnění je věc, je přechod nebezpečí škody na věci na věřitele, ať škoda vznikne z jakékoli příčiny, s výjimkou případů, kdy škodu způsobí dlužník (§ 1976 o. z.). Proto **dojde-li ke zničení věci řádně nabídnuté ke splnění a nepřijaté věřitelem, nese věřitel majetkové důsledky tohoto zničení a rovněž zánik věci působí nemožnost plnění, a tím i zánik závazku (§ 2006 o. z.).** Jinou situací ovšem je, pokud dlužník nepřijaté věci neponechá odděleně a smísí je s jinými věcmi stejného druhu. Dlužník to učinit může, není ješ-

tě splněno, jde o jeho rozhodnutí, co bude plnit, a zákon mu nezakazuje, aby individualizaci toho, co bude plnit, tj. svou volbu, změnil, jak to činí u alternativních závazků. **Smísením nabídnutých věcí s jinými pak, jak uvádí V. Knapp, se obnovil generický charakter závazku, a i v případě zničení původně určených věcí má dlužník stále povinnost plnit podle smlouvy.**²¹

V současné odborné literatuře byl vysloven nesouhlas s uvedeným pojetím. Podle tohoto nesouhlasného názoru skutečnost, že věřitel nepřijme dlužníkem vybranou věc, nemá žádný vliv na druhově určení závazku a na to, že jej lze splnit poskytnutím kterékoli věci, která splňuje daná druhová kritéria. Zánik vybrané věci pak nemá vliv na možnost splnit dluh plněním věci téhož druhu a nevede k zániku dluhu pro nemožnost plnění. Důsledky prodlení věřitele pro situaci dlužníka jsou řešeny povinností věřitele, který byl v prodlení a nese nebezpečí škody na věci, nahradit dlužníkovi utrpěnou škodu.²²

K uvedenému názoru je třeba poznamenat, že pomíjí skutečnost, že plnění bylo bezdůvodně odmítnuto věřitelem a že věřitel nese riziko zkázy věci (§ 1976 o. z.). Pokud by měl závazek nadále trvat a dlužník by měl za nezměněných okolností plnit, tj. vybrat podruhé druhově stejné věci, popřel by se tím přenos rizika škody na věci na věřitele a jeho prodlení by zůstalo bez jakýchkoli negativních následků. To zřejmě nebylo účelem § 1929 o. z. Ani poukaz na povinnost věřitele nahradit dlužníkovi škodu vzniklou v důsledku zkázy věci situaci dlužníka neřeší. Dlužník by mohl požadovat od věřitele náhradu majetkových důsledků zničení věci, tj. náhradu škody, pokud by byly splněny obecné předpoklady vzniku povinnosti věřitele k náhradě škody podle § 2913 a násl. o. z., což je při škodě způsobené náhodou problematické.

5. Způsob plnění – započítávání plnění stejného druhu na splnění závazku

Ust. § 1933 o. z. přejímá řešení obsažené v § 330 obch. zák. a stanoví pravidlo pro případy, kdy je dlužník dlužen z několika závazků k plnění stejného druhu a neurčí-li při plnění, na který dluh plní. Podle tohoto pravidla **se započte plnění nejprve na závazek, o jehož splnění věřitel dlužníka již upomenul, jinak na závazek nejméně zajištěný.** Při stejné míře zajištění několika závazků se plnění započte nejprve na **závazek nejdříve splatný.**

Citované ustanovení, stejně jako to činil § 330 obch. zák., nerozlišuje pro svůj účel závazky vymahatelné a závazky (dluhy) promlčené. Lze tedy souhlasit s názorem vysloveným k § 330 obch. zák., že pravidlo zde upravené se týká všech existujících dluhů, tedy i dluhů promlčených.²³

Uvedený závěr však není pro současnou úpravu přijímán bez výhrad. J. Handlar zaujímá stanovisko, podle něhož se ko-

18 Srov. V. Knapp: Splnění závazku a jiné způsoby jejich zániku, Nakladatelství ČSAV, Praha 1955, str. 53.

19 V. Knapp jako příklad uvádí případ, kdy dlužník vezl ke splnění svého závazku pytle obilí, věřitel je bezdůvodně odmítl přijmout ke splnění a při zpáteční cestě vznikl požár, při němž pytle s obilím shořely. Závazek zanikl a dlužník nebyl povinen znovu plnit. V. Knapp, op. cit. sub 18, str. 54.

20 Tamtéž.

21 Tamtéž.

22 J. Handlar in Z. Pražák, J. Fiala, J. Handlar a kol., op. cit. sub 4, str. 431.

23 M. Tomsa in I. Štenglová, S. Plíva, M. Tomsa a kol.: Obchodní zákoník, Komentář, 13. vydání, C. H. Beck, Praha 2010, str. 934.

mentované ustanovení nevztahuje na „nevymahatelné (naturální) závazky (závazky ze sázek a her za podmínek uvedených v § 2874, § 2877 a § 2881, ale také závazky promlčené, u kterých již byla uplatněna námitka promlčení). U těchto závazků nelze obecně předpokládat, že by je dlužník chtěl splnit, plnění dlužníka na tyto závazky nelze započítat pouze proto, že to dlužník nevyloučil. Povaze naturálních závazků odpovídá pravidlo opačné, tedy použití plnění dlužníka k jejich úhradě pouze tehdy, pokud to dlužník stanovil.“ Dále uzavírá, že komentované ustanovení nelze použít, „pokud z předchozího jednání účastníků či z okolností vyplývá, že plnění dlužníka na úhradu takových závazků nemá být určeno“. Jako příklad zmíněných okolností případu uvádí situaci, kdy jde o dvacet let promlčený dluh, u něhož dlužník neuplatnil námitku promlčení jen proto, že jej věřitel nevymáhal. Použití dlužníkovy plnění na tento „dávno zapomenutý dluh“, pokud dlužník jeho splnění nevyloučil, by odporovalo smyslu a účelu komentovaného ustanovení a bylo by v rozporu s očekáváním samotných stran vztahu.²⁴

K tomu lze uvést několik poznámek. Za prvé, není jasné, proč u naturálních závazků nelze předpokládat, že by je dlužník nechtěl splnit, ani z jejich povahy to neplyne.²⁵ Za druhé, dlužník má prioritu v určení, který ze svých dluhů plní, má-li jich více. Musí se však o svá práva a možnosti starat, musí vědět o svých dluzech, jejich splatnosti a o tom, co má či nemá učinit, aby se jich zbavil. Judikatura, i citovaná J. Handlarem, z toho vychází a požaduje, aby dlužník jasně a srozumitelně vyjádřil, na jaký dluh plní, byť i svým konkludentním jednáním. Za třetí, nevyužije-li dlužník svých možností, bere § 1933 o. z. v úvahu zájem věřitele, který vyjádřil upomenutím dluhu, jakož i jeho pozici při vymáhání tohoto dluhu. Byl-li dlužník upomenut o zaplacení dluhu a na toto upomenutí nereagoval, a to ani tím, že při plnění neoznačí, jaký plní dluh, nemá a nemůže mít skutečnost, že plnění je započítáno na jeho dluh starý, „dávno zapomenutý“, žádný význam. Usuzovat z okolností a předchozího chování stran, že plnění není určeno pro nějaký existující dluh, jen činí vztahy mezi stranami nejistými a použití upraveného pravidla prakticky znemožňuje. Lze tedy uzavřít, že **vyloučení promlčených dluhů a jiných naturálních závazků z dosahu citovaného § 1933 o. z. není opodstatněné.**

Jiné způsoby zániku závazku

1. Výpověď a odstoupení od smlouvy – obsahové náležitosti, forma

Výpověď i odstoupení od smlouvy jsou právním jednáním, jehož právním následkem je zánik závazku, aniž dojde k uspokojení věřitele. Při odstoupení od smlouvy závazek zaniká v důsledku jednostranného právního jednání strany závazkového právního vztahu. V tom se odstoupení od smlou-

vy přibližuje výpovědi. Účel využití obou institutů a jejich právní následky jsou ovšem rozdílné. Výpověď je jednostranným právním jednáním směřujícím k ukončení vztahu, jehož předmětem je zpravidla určité trvajícím nebo opakující se plnění a jehož časové ohraničení není sjednáno. Výpověď je tedy jednostranným způsobem zrušení závazku, s nímž ovšem obě strany, vzhledem k povaze jejich vzájemného vztahu, počítají jako s řádným způsobem ukončení tohoto vztahu. Odstoupení je prostředkem, který objektivní právo stranám dává pro případy, kdy účel, k němuž strany uzavřením smlouvy směřovaly, není naplněn nebo je zřejmé, že k jeho naplnění nedojde. Odstoupení je tedy institutem především sankčním, dávajícím straně možnost vyvázat se ze vztahu, kdy zejména v důsledku chování druhé strany již nelze očekávat dosažení sjednaného výsledku.²⁶

Rozdílný účel výpovědi a odstoupení od smlouvy je patrný i v rozdílných právních následcích, které vyvolávají. Výpověď ukončuje trvání závazkového vztahu a působí od okamžiku vzniku na dojití výpovědi druhé straně nebo na uplynutí určité doby od tohoto okamžiku, tj. na uplynutí výpovědní doby. Odstoupení ruší závazek od počátku a přichází v úvahu nejčastěji u závazků směřujících k jednorázovému plnění (koupě věci, zhotovení díla). Zrušením závazku od počátku tak odstoupení vyvolává stav, jako kdyby závazek nikdy neexistoval, a zakládá povinnosti stran směřující ke vzájemnému vypořádání toho, co si před odstoupením od smlouvy plnily.

V zájmu úplnosti je ovšem třeba poznamenat, že ani výpověď není omezena jen na smlouvy uzavřené na dobu neurčitou a že výpověď může být dohodnuta i ve smlouvách na dobu určitou, popř. i ve smlouvách zavazujících k jednorázovému plnění. V takových případech může mít i výpověď sankční význam.

Korelátém principu smluvní svobody, tedy svobody uzavírání smluv a zakládání závazkových vztahů, je i svoboda jejího zrušení (viz rovněž důvodová zpráva k § 1981 o. z.). Jednostranné zrušení smlouvy, aniž by došlo k jejímu splnění, by však bylo v rozporu se základním principem soukromoprávních vztahů, principem *pacta sunt servanda*. Proto lze smlouvu vypovědět nebo od ní odstoupit, jen ujednají-li si to strany, nebo stanoví-li tak zákon (§ 1998 odst. 1 a § 2001 o. z.).

Je-li výpověď nebo odstoupení od smlouvy právním jednáním směřujícím k zániku závazku, musí z obsahu tohoto právního jednání být jeho adresátovi zřejmé, že tyto účinky chce odstupující/vypovídající strana skutečně vyvolat. Konkrétní dikce daného úkonu samozřejmě záleží na straně, která jej činí; základním zákonným požadavkem je požadavek určitosti a srozumitelnosti.

Pokud jde o výpověď a ta je sjednána jen pro určité důvody, vyžaduje smlouva většinou, aby důvody výpovědi byly uvedeny ve výpovědi. Úprava některých smluvních typů váže možnost výpovědi rovněž na určité důvody, a to u smluv uzavřených na dobu určitou (např. nájem – § 2229 o. z.). V případech nájmu prostor sloužících k podnikání zákon vyžaduje, aby důvody, pro něž je výpověď dávana, v ní byly uvedeny (§ 2310 o. z.). Zároveň posléze citované ustanovení stanoví, že výpověď, v níž není uveden její důvod, je neplatná. Při takové právní úpravě jsou důsledky neuvedení výpovědního důvodu jasné. Otázku platnosti výpovědi je třeba řešit i v jiných

24 J. Handlar in Z. Pražák, J. Fiala, J. Handlar a kol., op. cit. sub 4, str. 452.

25 Srov. např. M. Zuklínová, A. Thöndel in J. Dvořák, J. Švestka, M. Zuklínová a kol.: Občanské právo hmotné, Svazek 1., Díl první, Obecná část, 2. aktualizované a doplněné vydání, Wolters Kluwer ČR, a. s., Praha 2016, str. 412 a 413.

26 I. Pelikánová, op. cit. sub 2, str. 729, T. Horáček: Ještě k výpovědi a k odstoupení od obchodní smlouvy, Právní fórum č. 3/2009.

případech, kdy smlouva možnost výpovědi váže jen na určité výpovědní důvody. K tomu, jakož i obecně k výpovědi a jejím důvodům, judikatura i odborná literatura prakticky shodně uvádějí, že neuvedení výpovědního důvodu ve výpovědi nemá za následek její neplatnost.²⁷

Podobná situace je i u odstoupení. Jak bylo řečeno, strana může od smlouvy odstoupit jen z důvodů uvedených v zákoně nebo stranami dohodnutých. To však neznamená, že důvod odstoupení musí být vždy v úkonu odstoupení uveden, byť v zájmu jasnosti a předejití sporům to lze doporučit. Jak uzavřel Ústavní soud, „*bylo-li možné od smlouvy odstoupit, pak neuvedení důvodu odstoupení je nepodstatné a není nezbytnou náležitostí takového jednostranného úkonu*“.²⁸

Literatura se zabývá důsledky neuvedení důvodu odstoupení v daném právním jednání na spor o platnost odstoupení. Publikován byl tento názor: „*Dojde-li tedy k případně žalobě na neplatnost odstoupení, bude druhá strana jednoduše tvrdit, že žádný důvod pro odstoupení neexistoval a že tedy toto bylo učiněno neoprávněně. Bude poté na odstupující straně, aby oprávněný důvod tvrdila a prokázala. Při neuvedení důvodu odstoupení v právním jednání tedy fakticky dochází k obrácení důkazní povinnosti a povinnosti tvrzení na stranu, která od smlouvy odstoupila.*“²⁹ Stejný závěr uvádí stejný autor i pro případy výpovědi, v níž není uveden důvod, pro nějž byla podána, ač to bylo stranami dohodnuto nebo zákonem stanoveno.³⁰

Takový závěr jde poněkud příliš daleko. Dojde-li ke sporu o platnost odstoupení či platnost výpovědi, pak strana, která platnost napadá, což zpravidla činí určovací žalobou, bude tvrdit a prokazovat existenci svého uplatněného nároku, tj. to, že odstoupení nebylo učiněno platně, např. že důvody pro odstoupení nebyly dány. Druhá strana bude muset prokázat skutečnosti na svou tvrzenou obranu. To, zda důvody odstoupení byly nebo nebyly uvedeny v úkonu odstoupení, nemá na jejich procesní pozici vliv. Ke stejnému závěru je třeba dospět i u výpovědi.

Pro výpověď ani pro odstoupení není v obecné úpravě obligací stanoven žádný požadavek ohledně formy, v níž by měla tato právní jednání být učiněna. Jak bylo řečeno, v obou případech jde o jednostranné právní jednání, jehož právním následkem je zánik závazku; k tomu směřuje učiněný projev vůle. Lze se tedy přiklonit k názoru, že pro formu výpovědi i odstoupení od smlouvy platí obecná úprava formy pro změnu právního jednání v § 564 o. z.; argumentace vychází z toho, že požadavky stanovené pro pouhou změnu závazku mají tím spíše platit i pro jeho zánik (argument *a fortiori*). To znamená, že v případech, kdy pro smlouvu, od níž je odstupováno nebo která je vypovídána, vyžaduje zákon písemnou formu, lze od smlouvy odstoupit rovněž jen písemně nebo v přísnější formě, např. s úředně ověřenými podpisy nebo notářským zápisem. Pokud písemnou formu takové smlouvy vyžaduje jen ujednání stran, lze od ní odstoupit i v jiné formě, pokud to ujednání stran nevyklučuje.

Pochybnosti vyslovované k uvedenému názoru jsou spíše spekulativního rázu. Jsou založeny na tom, že „*není bez po-*

27 Srov. J. Šilhán in M. Hulmák a kol., op. cit. sub 3, str. 1175, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2010, sp. zn. 32 Cdo 750/2009.

28 Nález Ústavního soudu ze dne 30. 11. 2001, sp. zn. IV. ÚS 182/2001.

29 J. Šilhán in M. Hulmák a kol., op. cit. sub 3, str. 1191.

30 Tamtéž, str. 1175.

Richter/Benýšek/Čujan a kol.

Zákon o insolvenčních správcích a předpisy související



- předkládaná publikace jako první přináší koncepční pohled na problematiku výkonu činnosti insolvenčního správce, resp. výkon této profese v její celistvosti
- autoři v rámci jednotlivých komentářů uvádějí své vlastní zkušenosti, které načerpali při každodenní aplikaci komentovaného zákona

2018, vázané v plátně, 512 stran
1 390 Kč, obj. číslo BK67

Syruček/Sabotinov a kol.

Realitní právo

Nemovitosti v realitní praxi



- tato ojedinělá publikace na poli „realitního“ práva si vzala za cíl zmapovat nemovitosti a reality ze všech úhlů – počínaje účastníky jednání, přes typické i netypické smlouvy, veřejné seznamy, ochranu práv, spory, exekuci a insolvenční až po finance a daně
- ke slovu se dostaly i subjekty, které rovněž mají co do činění s „realitním obchodem“, tedy notáři, znalci a odhadci, Česká obchodní inspekce atd.

2018, vázané s přebalem, 1 088 stran
cena 1 890 Kč, obj. číslo VP6

Jelínková/Havelková

Přestupky v praxi orgánů ochrany životního prostředí



- příručka srozumitelně vysvětluje obsah nového přestupkového zákona a ukazuje, jak se jednotlivé instituty uplatní, příp. neuplatní v oblasti práva životního prostředí
- uvádí řadu příkladů vycházejících z praxe orgánů životního prostředí a dosavadní bohaté judikatury
- najdete zde odpovědi na základní otázky vztahující se k příkazu, příkazu na místě, příkazovému bloku nebo napomenutí

2018, brožované, 256 stran
cena 490 Kč, obj. číslo PP146

chyb, zda-li je v každém konkrétním případě vyvázání ze závazku skutečně závažnějším a silnějším zásahem, než jeho obsahová změna, a tedy zda-li je argumentace a fortiori v tomto případě vůbec obecně použitelná.³¹ Nejde přece o posuzování, zda v některém konkrétním případě má jednostranné zrušení závazku silnější dopad na strany a jejich zájmy než obsahová změna závazku a naopak, ale o poměr úpravy jednotlivých institutů v zákoně a použití výkladových pravidel.

2. Odstoupení od smlouvy – možnost odvolání odstoupení

Podle § 2003 odst. 1 o. z. jakmile strana oprávněná odstoupit od smlouvy oznámí druhé straně, že od smlouvy odstoupuje, nebo že na smlouvě setrvává, nemůže volbu již sama změnit. Základem úpravy je princip poctivosti v soukromoprávních vztazích. Pokud strana oprávněná odstoupit od smlouvy již jednou zhodnotí situaci vzniklou v důsledku porušení druhou stranou a podle toho porušující stranu informuje o tom, jak se s následky porušení vypořádá, nastaví tím způsob dalšího průběhu vztahu mezi stranami. Oznámí-li, že na smlouvě setrvává, zbavuje tím porušující stranu nejistoty, zda i při prodlení či jiném porušení smlouvy oprávněná strana její plnění přijme, a porušující strana tak nebude muset nést tíživé následky spojené s odstoupením. Pokud oznámí, že od smlouvy odstoupuje, zaniká doručením úkonu odstoupení závazek a obě strany musejí počítat s důsledky zániku, jak jsou stanoveny zákonem nebo dohodnuty stranami. Obě tedy počítají s tím, že musí dojít k vypořádání toho, co si vzájemně plnily.

Citované ustanovení hovoří o volbě strany oprávněné odstoupit od smlouvy a limituje ji v tom, že **jednou provedenou volbu nemůže sama změnit**. Komentářová literatura s odkazem na judikaturu k § 349 odst. 1 obch. zák. (32 Odo 705/2005, 32 Cdo 1567/2011) dovozuje, že **zákaz změny volby se týká pouze jednostranného právního jednání a dohodou stran volbu změnit lze**.³² To samozřejmě, s určitou výhradou možnosti dané § 2003 odst. 2, platí ohledně oznámení oprávněné strany o tom, že na smlouvě setrvává.

Pokud ovšem sdělí, že od smlouvy odstoupuje, a toto sdělení je doručeno druhé straně, je možnost změny této „volby“, byť dohodou stran, problematická. Odstoupení je jedním ze zákonných důvodů zániku závazku. Zanikne-li závazek nebo dluh, zanikne trvale, jednou provždy, takže je problematické, aby byl obnoven, a to i dohodou stran. To vyplývá z obsahu a významu pojmu zánik závazku/dluhu. Proto také **pokud závazek mezi určitými stranami zanikl a poté v důsledku nějaké právní skutečnosti byl mezi týmiž stranami konstituován závazek stejného obsahu, nejde o obživnutí zaniklého závazku, ale o zřízení závazku nového**. Právním důvodem nového závazku je ona nová právní skutečnost, nikoli původní smlouva, a to i v pří-

padě, kdy na ni strany odkáží.³³ Ust. § 2003 odst. 1 o. z., pokud by mělo být výše uvedeným způsobem vykládáno, z této koncepce zániku závazku vykračuje.

3. Prominutí dluhu

Úprava zániku dluhu jeho prominutím je výrazem autonomie vůle stran. Stranám je na vůli ujednat si zproštění dluhu, aniž by došlo k jeho splnění. Podobně jako dřívější úprava (§ 574 obč. zák. č. 40/1964 Sb.) zakládá i současná úprava – § 1995 o. z. prominutí dluhu na dohodě stran; tak, jako někomu nelze jednostranně vnutit povinnost, nelze mu vnutit ani zproštění jeho povinnosti. **Prohlásí-li věřitel jednostranně, že dlužníkovi dluh promíjí, konstruuje citované ustanovení vyvratitelnou domněnku souhlasu dlužníka s prominutím**. Dohoda se tedy předpokládá, ale fakticky může být konstituována jednostranným právním jednáním věřitele.

Domněnka souhlasu dlužníka je domněnkou vyvratitelnou. Dlužník ji může vyvrátit projevením svého nesouhlasu, a to výslovně nebo plněním dluhu. Lze souhlasit s tím, že pro výslovné projevení nesouhlasu nestanoví zákon žádný požadavek ohledně formy, v níž má být učiněno. Bez opodstatnění je však názor, podle něhož „*byť musí jít o jednání výslovné, jasně reagující na prvotní úkon věřitele, v zásadě nemusí být nutně učiněno slovy*“.³⁴ Jen těžko lze výrazu „výslovně“ přisuzovat něco jiného, než že jednající projevuje svoji vůli slovy. Plyne to navíc už z toho, že zákon dává volbu mezi výslovným projevem, právním jednáním učiněným slovy, a plněním dluhu, tedy jednáním konkludentním.

Projev nesouhlasu s prominutím dluhu vyjádřený jeho plněním zahrnuje i plnění částečné, resp. započetí s plněním, byť to zákon výslovně neříká. Začne-li dlužník plnit, je zřejmé, že má vůli zhostit se svého závazku právě jeho plněním. Nelze však dovozovat, že jako projev nesouhlasu s prominutím dluhu je třeba chápat jen plnění řádné, bez vad a že plnění „*zcela nevhodné*“ nebo vadné, není „*plněním v pravém slova smyslu*“.³⁵ Jak bylo řečeno výše, z úpravy splnění závazku v občanském zákoníku (§ 1908 a násl.) je zřejmé, že i vadné plnění je splněním a působí zánik závazku, což je významný rozdíl oproti dřívější úpravě obchodního zákoníku. Není důvod, proč by plnění, které poskytne dlužník s úmyslem splnit svůj dluh a které se ukáže jako vadné, nemělo být považováno za projev nesouhlasu s prominutím dluhu. Pokud dlužník plní svůj dluh, byť ne všechny ujednané parametry jsou dodrženy, vyjadřuje svůj souhlas s vázaností dluhem a chce se jej zprostit jeho plněním. Skutečnost, že v důsledku vadného plnění vznikají věřiteli práva z vad, případně i jiná práva směřující ke kompenzaci důsledků vadného plnění, nemá vliv na to, že dlužník plnil, a tím vyjádřil svůj nesouhlas s prominutím dluhu.

Závěr

K novinkám, které přinesl občanský zákoník v úpravě zániku závazků, byla vyslovena řada názorů, mnohdy i polemických. Tento článek na některé z nich upozorňuje, a snaží se tak přispět k výkladu nových úprav. Současně se snaží ukázat, že ne vždy jsou výtky adresované zákonnému textu založeny na nedostacích tohoto textu. ❀

31 J. Šilhán: Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2015, str. 436.

32 J. Šilhán in M. Hulmák a kol., op. cit. sub 3, str. 1204.

33 V. Knapp, op. cit. sub 18, str. 21.

34 J. Šilhán in M. Hulmák a kol., op. cit. sub 3, str. 1167.

35 Tamtéž.